

Cuideachta

Dualgais agus Cearta

Treoir Ghairid

Oifig an Stiúirthóra um
Fhorfheidhmiú Corparáideach
Office of the Director
of Corporate Enforcement

Clár

Maidir leis an treoír seo	2
Cad is cuideachta ann?	2
Cuideachtaí faoi dhliteanas teoranta agus neamhtheoranta	2
Cuideachtaí príobháideacha agus cuideachtaí poiblí	3
Cineálacha cuideachta	4
Cuideachta theoranta phríobháideach	4
Chuideachta Gníomhaíochta Ainmnithe	4
Cuideachta faoi theorainn ráthaíochta	5
Cuideachta phríobháideach theoranta	5
Cuideachta a chlárú	5
Bunreacht cuideachta	6
Stiúrthóirí cuideachta	7
Rúnaí cuideachta	7
Dualgais atá ar chuideachta faoin dlí	7
Taifid cuntasáíochta leordhóthanacha a choimeád	8
Ráitis airgeadais bhliantúla a ullmhú	8
Iniúchadh bliantúil a shocrú	8
Tuairisceán Bliantúil chuig an OCC	10
Cruinnithe ginearálta a thionól	11
Cláir a choimeád	11
Eolas a nochtadh don OCC	12
Chumhachtaí na gcuideachta	12
Cá mbeadh breis eolais ar fáil agam?	12

Maidir leis an Treoir seo

Cuirtear an treoir ghairid seo ar fáil d'fhonn roinnt de na rialacha faoin dlí maidir leis an mbainistíocht ar chuideachta faoi Acht na gCuideachtaí a mhíniú.

Cad is cuideachta ann?

Is struchtúr dleathach atá sa chuideachta a chruthaíonn aon duine amháin nó grúpa daoine chun gnó nó fiontar sóisialta a eagrú agus a rith. Ní ionann an chuideachta agus na daoine atá ina n-úinéirí nó ina mbainisteoirí uirthi. Fágann sin gur féidir le cuideachta conradh a shíniú, maoin a bheith faoina húinéireacht, bheith i bhfiacha agus caingean dlí a thionscnamh.

Sa chur síos a thugtar ar chuideachta, is féidir a rá go bhfuil sí:

- teoranta nó neamhtheoranta (tagairt d'oiread na freagrachta atá ar na húinéirí as fiacha na cuideachta a aisíoc); agus
- poiblí nó príobháideach (tagairt don úinéireacht).

Cuideachtaí faoi dhliteanas teoranta agus neamhtheoranta

Tá dliteanas ar gach cuideachta i leith a gcuid fiach. Ciallaíonn sin go bhfuil siad freagrach as an airgead a íoc atá dlite uathu. Baineann an difríocht idir cuideachta faoi dhliteanas teoranta agus cuideachta faoi dhliteanas neamhtheoranta leis an bhfreagracht atá ar na húinéirí (ar a dtugtar comhaltaí) as fiacha na cuideachta a íoc.

Sa chás nach mbíonn cuideachta faoi dhliteanas neamhtheoranta in acmhainn a cuid fiach a ghlanadh, tá de fhreagracht ar na húinéirí na fiacha sin a íoc.

Sa chás nach mbíonn cuideachta faoi dhliteanas teoranta in acmhainn a cuid fiach a ghlanadh, tá freagracht ar na comhaltaí i ndáil leis an tsuim atá neamhíoctha ar na scaireanna atá acu agus leis an tsuim sin amháin. Cuirtear i gcás, mar shampla, go gcuirtear cuideachta faoi dhliteanas teoranta ar bun agus go n-aontaíonn gach comhalta €50 a íoc ar scaireanna sa chuideachta. Ón tráth a mbíonn an €50 íoctha leis an gcuideachta acu ar na scaireanna, níl aon fhreagracht (dliteanas) orthu feasta i ndáil le fiacha na cuideachta a ghlanadh.

Ó tharla go bhféadann daoine airgead a chailleadh agus iad ag plé le cuideachtaí faoi dhliteanas teoranta, ní mór do na cuideachtaí eolas iontaofa a chur ar fáil faoi chúrsaí airgeadais na cuideachta don Oifig um Chlárú Cuideachtaí ionas gur féidir le daoine a shocrú an mian leo gnó a dhéanamh leo nó nach mian.

Cuideachtaí príobháideacha agus cuideachtaí poiblí

Ar cheann de na príomhdhifriochtaí idir cuideachtaí príobháideacha agus cuideachtaí poiblí, tá an modh ina mbeartaíonn an chuideachta airgead (caipiteal) a bhailiú chun an gnó a oibriú.

Bailíonn cuideachtaí poiblí caipiteal trí scaireanna a dhíol le daoine den phobal. Ní cheadaítear do chuideachta phríobháideach sin a dhéanamh. Cruinníonn cuideachta phríobháideach caipiteal óna húinéirí (comhaltaí) a infheistíonn sa chuideachta i gcúiteamh ar scair d'úinéireacht na cuideachta.

Cineálacha cuideachtaí

Is féidir le daoine cineálacha éagsúla cuideachtaí a chur ar bun faoi Acht na gCuideachtaí. Is iad na príomhchineálacha:

- Cuideachta phríobháideach faoi theorainn scaireanna (TEO);
- Cuideachta gníomhaíochta ainmnithe (CGA);
- Cuideachta faoi theorainn ráthaíochta (CTR); agus
- Cuideachta phríobháideach teoranta (CPT).

Cuideachta teoranta phríobháideach (TEO) an cineál cuideachta is minice a úsáidtear maidir le gnólachtaí tráchtála príobháideacha. Bíonn cuideachta TEO teoranta ó thaobh líon na scaireanna is féidir a eisiúint agus faoi dhliteanas na gcomhaltaí (úinéirí) i ndáil le fiacha na cuideachta. Is féidir cuideachta den chineál sin a bhunú le comhalta amháin nó níos mó ná comhalta amháin. Is féidir roghnú gan CGB a thionól agus ní móide gur gá na ráitis airgeadais a chur á n-iniúchadh. Is féidir le cuideachta TEO feidhmiú le haon stiúrthóir amháin.

Chuideachta Gníomhaíochta Ainmnithe (CGA) is cuideachta phríobháideach teoranta an féidir a bheith:

- (a) faoi theorainn scaireanna; nó
- (b) faoi theorainn ráthaíochta agus scairchaipiteal aici.
Caillaíonn sin go bhfuil teorainn le dliteanas na gcomhaltaí de réir na suime a aontaíonn (ráthaíonn) na comhaltaí a ios I ndail le socmhainní na cuideachta so chás go mbíonn an chuideachta á foirceannadh.

Is cineál úsáideach seo ag úinéirí ar mian leo a chinntiú nach dtugann cuideachta faoi bheartaíoch eile seachas cineál nó cineálacha áirithe.

Is féidir an chuideachta a chur ar bun le haon chomhalta amháin ach ní mór ar a laghad beirt stiúrthóirí uirthi. Ní mór cruinniú ginearálta bliantúil (CGB) a thionól má tá níos mó ná aon chomhalta amháin inti.

Cuideachta faoi theorainn ráthaíochta (CTR) is cuideachta faoi theorainn ráthaíochta gan aon scairchaipiteal. Ciallaíonn sin go bhfuil teorainn le dliteanas na gcomhaltaí de réir na suime a aontaíonn (ráthaíonn) na comhaltaí a íoc le haghaidh sócmhainní na cuideachta sa chás go mbíonn an chuideachta á foirceannadh.

Is é seo an córas is minice in úsáid ag carthannais, cuideachta bhainistíochta, cumainn trádála agus clubanna spóirt. Ní mór beirt stiúrthóirí uirthi agus caitear CGB a thionól. I gcásanna áirithe, ní móide go mbeadh gá na cuntais a chur á n-iniúchadh.

Cuideachta phríobháideach theoranta (CPT) is e cuideachta theoranta phoiblí le €25,000 ar a laghad de scairchaipiteal údaraithe. Tá ceadaithe caipiteal a thiomsú trí scaireanna a dhíol leis an bpobal agus is féidir an chuideachta a liostú ar an stocmhalartán. Ní mór ar a laghad beirt stiúrthóirí uirthi, caitear CGB a thionól agus na ráitis airgeadais a chur á n-iniúchadh.

Cuideachta a chlárú

Chun cuideachta a chlárú in Éirinn, ní mór an t-eolas seo a leanas – maille leis an táille cúí – a thabhairt don Oifig um Chlárú Cuideachtaí (OCC):

- ainm na cuideachta;
- ráiteas faoin ngnó a dhéanfaidh an chuideachta in Éirinn;
- seoltaí maidir leis an oifig chláraithe agus an t-ionad ina bhfuil beartaithe an gnó a sheoladh;
- fianaise go bhfuil cónaí ar aon stiúrthóir amháin ar a laghad sa Limistéar Eacnamaíoch Eorpach (LEE)¹ cé go bhfuil roinnt cásanna eisceachta ina leith sin; agus

1 Tá an tAontas Eorpach, an Íoslainn, an Iorua agus Lichtinstéin san LEE.

- bunreacht na cuideachta (ar a dtugtar meabhrán comhlachais agus airteagail comhlachais). Tugtar cuntas ansin ar an dóigh a mbeidh an gnó á sheoladh ag an gcuideachta.

Déanfaidh an OCC an chuideachta a chlárú agus Deimhniú Corpraithe a sheoladh chugat. Is cruthúnas sin go bhfuil an chuideachta cláraithe mar is cóir. Is féidir breis eolais faoi chuideachta a chlárú a fháil ar www.cro.ie.

Tá gnólachtaí, ar a dtugtar gníomhairí foirmiú cuideachtaí a dhéanfadh sin ar fad do dhuine ionas gur féidir an chuideachta nuafhoirmithe a cheannach uathu in áit í a chur ar bun tú féin.

Bunreacht cuideachta

Leagtar síos sa bhunreacht rialacha dleathacha i scríbhinn nach mór don chuideachta oibriú dá réir. Tá cineálacha éagsúla bunreachtanna ar fáil ag brath ar chineál na cuideachta. Is iondúil go mbíonn na nithe seo a leanas i gceist:

- ainm na cuideachta;
- cineál na cuideachta (TEO, CGA, CTR, CPT nó eile);
- a mbeidh ar siúl ag an gcuideachta (cuspóir nó aidhm);
- an cuideachta faoi dhliteanas teoranta nó neamhtheoranta an chuideachta;
- an t-uaslíon scaireanna is féidir leis an gcuideachta a eisiúint (ar a dtugtar scairchaipiteal údaraithe na cuideachta);
- ráiteas ina luaitear ainmneacha agus seoltaí na gcomhaltaí agus líon na scaireanna atá ag gach duine díobh; agus
- rialacha inmheánacha na cuideachta ina leagtar síos conas a fheidhmíonn na comhaltaí i ndáil leis an gcuideachta agus lena chéile. Tá sin ar leithligh ó na rialacha a éilítear faoi dhlí na gcuideachtaí.

Stiúrthóirí cuideachta

Ní mór do gach cuideachta stiúrthóirí a cheapadh. Ní mór don chuideachta TEO ar a laghad aon stiúrthóir amháin a bheith uirthi. Ní mór do chineálacha eile cuideachtaí ar a laghad beirt stiúrthóirí a bheith orthu. Roghnaíonn comhaltaí na cuideachta na stiúrthóirí chun bainistíocht a dhéanamh ar an gcuideachta dóibh. Ní gá go mbeadh stiúrthóirí ina gcomhaltaí de chuid na cuideachta.

Rúnaí cuideachta

Ní mór do gach cuideachta rúnaí cuideachta a cheapadh. Is cuid de chúram an phoist cuidiú lena chinntiú go ndéanann an chuideachta de réir dhlí na gcuideachtaí i mbun a fheidhm dlithiúil agus ghnó.

Dualgais atá ar chuideachta faoin dlí

Tá dualgais éagsúla ar chuideachtaí faoin dlí mar a leagtar amach thíos. Áirítear orthu:

- taifid cuntasáocht leordhóthanacha a choimeád;
- ráitis airgeadais bhliantúla a ullmhú;
- an t-iniúchadh bliantúil a shocrú (tá cuideachtaí áirithe nach gá iniúchadh bliantúil a shocrú ina leith);
- cruinnithe ginearálta na cuideachta a eagrú;
- cláir agus faisnéis eile a choimeád; agus
- doiciméid áirithe a sheoladh chuig an OCC.

Taifid cuntasáochta leordhóthanacha a choimeád

Ní mór do gach cuideachta taifead cruinn a choinneáil agus míniú a thabhairt ar na híocaíochtaí ar fad isteach agus amach ón gcuideachta nó ó chustaiméirí agus le soláthraithe. Is gá chomh maith go mbeadh léiriú cruinn ar staid airgeadais na cuideachta le sonrú ar na taifid.

Ráitis airgeadais bhliantúla a ullmhú

Ní mór do chuideachta ráitis airgeadais a ullmhú gach bliain trí eolas atá sna taifid cuntasáochta agus faisnéis eile a bhaineann le hábhar a úsáid. Ba chóir go dtabharfaí ‘léargas fíorcheart’ ar staid airgeadais na cuideachta sna ráitis.

Is iondúil go mbíonn na nithe seo a leanas mar chuid de na ráitis airgeadais:

- cuntas brabúis agus cailteanais ina dtugtar tuairisc ar ioncam agus ar chaiteachas na cuideachta agus ina léirítear má rinne an cuideachta brabús nó cailteanas;
- clár comhardaithe ina léirítear sócmhainní (maoin, airgead agus sealbhas) agus dliteanais (fiacha) na cuideachta ag deireadh na bliana; agus
- tuarascáil na stiúrhóirí ina dtugtar tuairisc do na comhaltaí faoi ghnóthaí na cuideachta agus faoin toradh ón saothar.

Iniúchadh bliantúil a shocrú

Ní mór do chuideachtaí na ráitis bhliantúla a chur á n-iniúchadh gach bliain, seachas go bhfuil an cuideachta i dteideal díolúine iniúchta agus go roghnaíonn sí leas a bhaint as.

Déantar **iniúchadh** nuair a scrúdaíonn gairmí neamhspleách (ar a dtugtar an t-**iniúchóir**) ráitis airgeadais na cuideachta agus nuair a chuirtear breith an **iniúchá** in iúl do na comhaltaí i ndáil le ‘léargas fíorcheart’ ar ghnóthaí airgeadais na cuideachta a bheith sna ráitis airgeadais agus iad a bheith ag teacht leis na taifid cuntasafóchta.

Díolúine ó iniúcháireacht – Tá cuideachtaí beaga áirithe díolmhaithe (saor) ón gceanglas go ndéanfar a ráitis airgeadais reachtúla a iniúchadh. Chun cáiliú le haghaidh díolúine iniúcháireachta ní mór do chuideachta a bheith ina ‘eintiteas incháilithe’ den chéad uair agus ansin an riachtanas méid a shásamh. Is í eintiteas incháilithe ná cuideachta nach eisiúint chreidmheasa, gnóthas árachais nó cuideachta thrádáilte poiblí í.

Tá na coinníollacha cáilitheacha bunaithe ar mhéid sásta má chomhlíonann an chuideachta dhá cheann de na coinníollacha seo a leanas laistigh dá gcatagóir:

Cuideachta beag (aonar)

- lámhdachas nach mó ná €12 milliún;
- iomlán an chláir chomhardaithe nach mó ná €6 milliún; agus
- líon fostaithe nach mó ná 50.

Cuideachta beag (grúpa)

- lámhdachas nach mó ná €12 milliún glan (nó €14.4 comhlán);
- iomlán an chláir chomhardaithe nach mó ná €6 milliún glan (nó €7.2m comhlán); agus
- líon fostaithe nach mó ná 50.

Ní mór don chuideachta, anuas ar an méid sin, na tuairisceáin bhliantúla i leith na bliana reatha agus na bliana roimhe seo a bheith comhadaithe in am aici le Cláraitheoir na gCuideachtaí. Mura gcomhlíonann an chuideachta a dtuairisceán bliantúil in am, ní féidir leo díolúine iniúchta a éileamh don dá bhliain ina dhiaidh sin.

Fiú amháin sa chás nach bhfuil dlite ar chuideachta iniúchóireacht a shocrú, ní mór i gcónaí taifid cuntasáíochta leordhóthanacha a choimeád, ráitis airgeadais bhliantúla a ullmhú, na ráitis airgeadais a thabhairt do na comhaltaí agus cóip den tuairisceán bliantúil a sheoladh chuig an Oifig um Chlárú Cuideachtaí (OCC).

Tuairisceán Bliantúil chuig an OCC

Caithfidh gach cuideachta tuairisceán bliantúil a chur isteach chuig an OCC. Chun seo a dhéanamh, ní mór do chuideachtaí:

1. foirm a chomhlánú ar a dtugtar Foirm **B1** a ligean do chuideachtaí faisnéis riachtanach a líonadh; agus
2. ráitis airgeadais na cuideachta a chur le Foirm B1; agus
3. 1 agus 2 thuas a chur chuig an OCC uair amháin sa bhliain

Ní fhéadfaidh cuid de na cuideachtaí faisnéis áirithe a chomhdú. Tá díolúintí comhdaithe ar fáil do chuideachtaí bunaithe ar a mhéid. Mar shampla, tá micrea-chuideachtaí díolmhaithe ó chuid is mó de nótaí na ráitis airgeadais a chomhdú. Cáilíonn cuideachta mar cuideachta mhicrea má chomhlíonann an chuideachta dhá cheann de na coinníollacha seo a leanas:

Cuideachta Micrea

- lámhdachas nach mó ná €700,000 milliún;
- iomlán an chláir chomhardaithe nach mó ná €350,000; agus
- líon fostaithe nach mó ná 10.

Cruinnithe ginearálta a thionól

Ní mór do chuideachta cruinniú ginearálta bliantúil (CGB) a thionól. Cuideachta theoranta phríobháideach (TEO) agus cuideachta aon chomhalta amháin an dá chás eisceachta. Tá rialacha speisialta i bhfeidhm sa chás go socraíonn cuideachta gan CGB a thionól. D'fhéadfadh go mbeadh ar chuideachta cruinniú ginearálta urghnách (CGU) a ghairm i gcásanna áirithe.

Cláir a choimeád

Ní mór do gach cuideachta doiciméid áirithe a choimeád agus a choinneáil.

Áirítear orthu sin:

- leabhar miontuairiscí ina gcoinnítear tuairisc ar a ndeirtear agus ar a socraítear ag cruinnithe ginearálta, cruinnithe boird agus cruinnithe fhocoistí de chuid an bhoird;
- mionsonraí faoi aon airgead a ghlacann an chuideachta ar iasacht agus ar aon sócmhainní a thugtar mar urrús i leith airgead iasachta.

Éilíonn gach cuideachta freisin clár do gach ceann díobh seo a leanas:

- stiúrthóra cuideachta;
- rúnaí cuideachta;
- úinéireacht thairbhiúil (duine ar bith a bhfuil tairbhí aige maidir le scaireanna nó sócmhainní i gcuideachta nach bhfuil liostaithe ina n-ainm féin);
- comhaltaí den chuideachta;
- sonraí faoi scaireanna na stiúrthóirí agus na rúnaí cuideachta agus leasanna eile sa chuideachta.

Eolas a nochtadh don OCC

Ní mór do chuideachtaí doiciméid áirithe a sheoladh chuig an OCC, ina measc:

- tuairisceán bliantúil na cuideachta (agus Foirm B1 a úsáid), agus na ráitis airgeadais;
- fógra faoi athrú maidir le hoifig chláráithe, stiúrthóir nó rúnaí na cuideachta nó maidir le mionsonraí ina leith;
- mionsonraí faoi aon mhorgáiste nó muirear ar mhaoin na cuideachta; agus
- ráitis go bhfuil iasachtaí aisíoctha (nuair is cuí).

Is féidir le duine ar bith doiciméid a sheoltar chuid an OCC a bhreathnú

Chumhachtaí na cuideachta

Go ginearálta, is féidir le cuideachta dul i mbun gníomhaíocht d'aon chineál ar bith mura ndeirtear a mhalairt i mbunreacht na cuideachta.

Cá mbeadh breis eolais ar fáil agam?

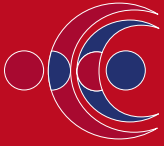
Is féidir eolas níos mine faoi chuideachtaí a fháil ar láithreán gréasáin na hoifige, www.odce.ie.

Tá na freagraí ar an suíomh gréasáin ar go leor ceistanna a fiafraítear go minic (CFM) ar raon ábhar a bhaineann le dlí cuideachtaí. www.odce.ie/ga-ie/cfm.aspx

Sa chás nach bhfuiltear cinnte faoi ghnóthaí cuideachtaí agus faoinar gá duit a dhéanamh faoin dlí, ba cheart duit comhairle neamhspleách a fháil ó dhuine gairmiúil.

Séanadh

Leagtar amach sa Treoir Ghairid seo roinnt de na dualgais bhunúsacha atá ar iniúchóirí faoin dlí. Ní hionann an Treoir agus léirmhíniú dlíodóireachta ar aon chuid d’Acht na gCuideachtaí. Ní ghlacann an Stiúrthóir um Fhorfheidhmiú Corparáideach le freagracht ná dliteanas ar bith i ndáil le hearráid, míchruinneas ná easnamh ar bith a bhainfeadh leis an treoir seo.

Oifig an Stiúirthóra um
Fhorfheidhmiú Corparáideach

Office of the Director
of Corporate Enforcement

Le haghaidh eolas eile:

✉ Oifig an Stiúirthóra um
Fhorfheidhmiú Corparáideach
16 Cearnóg Pharnell
Baile Átha Cliath 1
Éire
D01 W5C2

☎ 01 858 5800
Loghla 1890 315 015

☎ 01 858 5801

@ info@odce.ie

🌐 www.osfc.ie

*Tá leagan Béarla den leabhrán seo ar fáil
An English version of this booklet is available*